

УДК 341.231.14:341.645.2:342.722

DOI 10.32755/sjlaw.2026.02.231

Пекарчук В. М.,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії держави
і права, міжнародного права,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0002-7750-1474;

Петровська Ю. М.,

кандидат історичних наук, доцент,
начальник гуманітарного факультету
(очного та заочного навчання),
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0009-0005-8131-2210;

Попружна А. В.,

кандидат історичних наук, доцент,
начальник кафедри гуманітарних дисциплін,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0002-5079-2865

МІЖНАРОДНІ АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНІ СТАНДАРТИ В ПРАКТИЦІ ЄСПЛ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті досліджено міжнародні антидискримінаційні стандарти, сформовані у практиці Європейського суду з прав людини, крізь призму їх змістовної еволюції та проблем адаптації в Україні. Акцентовано увагу на трансформації підходів Європейського суду з прав людини – від формального розуміння рівності до концепції субстантивної рівності, що орієнтується на рівність можливостей і результатів та враховує фактичний вплив правового регулювання на реалізацію людських прав.

Ключові слова: антидискримінаційні стандарти, гендерна рівність, дискримінація, Європейський суд з прав людини, міжнародні стандарти, непряма дискримінація, права людини, практика Європейського суду з прав людини, рівність.

Постановка проблеми. Дослідження міжнародних антидискримінаційних стандартів у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та проблем їх адаптації в Україні набуває особливої актуальності в контексті реалізації євроінтеграційного вектора розвитку України та необхідності

приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів захисту прав людини.

Україна, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод у 1997 році, взяла на себе зобов'язання забезпечити ефективний захист від дискримінації відповідно до статті 14 Конвенції [1] та Протоколу № 12 [2]. Практика ЄСПЛ формує динамічну систему антидискримінаційних стандартів, які постійно еволюціонують, охоплюючи нові сфери суспільних відносин та категорії вразливих груп. Водночас механізми імплементації цих стандартів у національну правову систему України залишаються недосконалими, що може бути фактором порушень прав людини та збільшення кількості звернень українських громадян до Страсбурзького суду. Особливої гостроти питання набуває в умовах російської агресії проти України, коли дискримінаційні ризики посилюються щодо внутрішньо переміщених осіб, жертв воєнних злочинів, осіб з інвалідністю внаслідок бойових дій, представників етнічних меншин на тимчасово окупованих територіях. Водночас воєнний стан не може слугувати виправданням для відступу від фундаментальних антидискримінаційних принципів, що підтверджується усталеною практикою ЄСПЛ.

Теоретична актуальність дослідження зумовлена перманентністю наукового осмислення проблем імплементації стандартів ЄСПЛ у вітчизняну правову систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведені останніми роками дослідження акцентують увагу на еволюції тлумачення принципу недискримінації ЄСПЛ і ролі цього принципу як фундаментальної складової системи захисту людських прав.

Серед авторів, які досліджували порушену проблематику, згадаємо таких науковців: Л. Амелічева, А. Дац, І. Зіноватна, С. Карвацька, М. Кузнецова, А. Кучук, А. Лапкін, А. Маник, О. Панкевич, І. Торончук та ін.

Зокрема, С. Карвацька та І. Торончук за результатами вивчення практики ЄСПЛ дійшли висновку, що недискримінація, поряд із рівністю перед законом та правом на

рівний захист закону без будь-якої дискримінації, є основоположним та загальним принципом захисту прав людини [3, с. 34]. А в іншій роботі цих авторів, спільно з А. Маник, доводиться, що підходи ЄСПЛ до розгляду справ про гендерну рівність характеризуються як крізь призму недискримінації (застосування ст. 14 Європейської конвенції з прав людини в поєднанні з іншими статтями), так і через скарги на порушення прав, гарантованих іншими статтями ЄСПЛ [4, с. 83–95]. Наведені положення впливають на розуміння антидискримінаційних стандартів.

У науковій праці А. Дац висвітлено міжнародні вимоги щодо боротьби з нерівністю. Автор вивчає очевидні та приховані види дискримінації, спираючись на досвід ЄСПЛ, що вказує на формування антидискримінаційних стандартів цією судовою інституцією [5, с. 83–95].

Аналізуючи рішення ЄСПЛ, О. Панкевич стверджує, що концептуальним підґрунтям постанов у сфері рівноправ'я є ліберальний комунітаризм. Ця течія виникла шляхом інтеграції ліберальних догм та установок колективізму [6, с. 20–31]. Окреслений погляд дозволяє глибше осягнути сутність антидискримінаційної діяльності, яку провадять сучасні міжнародні структури.

Окрему групу досліджень становлять публікації щодо розуміння сутнісного змісту антидискримінаційних стандартів, сформованих зокрема і в межах Ради Європи. Згідно з позицією М. Кузнецової закріплення паритету в міжнародних та внутрішньодержавних актах зменшує бар'єри, властиві правовій охороні індивіда. Загальносвітові законотворчі напрацювання спільно із судовою практикою сприяють розробленню механізмів реалізації егалітарних цінностей у суспільстві [7, с. 31–35].

Амелічева Л. розкриває сутність сексуальної орієнтації та специфіку гендерної самоідентифікації, базуючись на Джок'якартських принципах. Авторка деталізує прикладну сторону певних проявів нерівності [8, с. 31–35]. Для цілей нашої наукової праці такий ракурс аналізу є надзвичайно

вагомим, дозволяючи глибше зрозуміти міжнародні антидискримінаційні стандарти.

Науковці І. Зіноватна та А. Лапкін підкреслюють пріоритетність запозичення світових юридичних стандартів задля оновлення внутрішнього законодавства [9, с. 383–388]. Можна стверджувати, що ці дослідники також засвідчують транскордонний характер правозахисних заходів, хоча й аналізують здебільшого практичну площину згаданої теми.

Окремо слід вказати і на дослідження стосовно впливу практики ЄСПЛ, зокрема і в контексті імплементації антидискримінаційних стандартів, на національне право. Як стверджує А. Кучук, вплив ЄСПЛ на вітчизняне право реалізується за декількома напрямками. По-перше, це застосування правових позицій міжнародної інституції органам правосуддя всередині держави. По-друге, це інтерпретація локальних приписів публічною владою крізь призму стандартів Ради Європи. Також важливу роль відіграє приведення нормативних актів у відповідність до рішень суду та подальше вдосконалення наукових поглядів щодо захисту особистості [10, с. 51–55]. Зауважимо, що розуміння цих напрямів важливо для визначення проблем імплементації антидискримінаційних стандартів.

Водночас, незважаючи на наявність аналізованої літератури з окремих аспектів недискримінаційного захисту, сучасні дослідження вказують на недостатню розробленість теорії адаптації міжнародних стандартів ЄСПЛ до національного права, що визначає доцільність подальших досліджень, спрямованих на розкриття механізмів реалізації стандартів недискримінації.

Мета статті – висвітлити основні проблеми адаптації міжнародних антидискримінаційних стандартів, сформованих у практиці Європейського суду з прав людини, у правову систему України.

Наголосимо на тому, що в межах однієї наукової статті неможливо систематизували основні проблеми адаптації та визначити (обґрунтувати), типологізувати їх, навівши відповідні обґрунтування тощо. Тому ми не ставимо за мету дати відповідь на ці завдання. Основна увага в нашому

дослідженні зосереджується на системних проблемах і різних їх сферах: нормативній, інституційній, правозастосовній та ідеологічній. На нашу думку, означені проблеми не піддаються ієрархізації без спрощення їх реального змісту, оскільки в практиці ЄСПЛ вони постають як взаємопов'язані елементи єдиного структурного комплексу порушень. Законодавчі неузгодженості, слабкість судового захисту, інституційна фрагментарність та вплив соціальних стереотипів у сукупності формують контекст, у якому антидискримінаційні стандарти не набувають «практичного та ефективного» характеру. Саме така кумулятивна оцінка відповідає підходу ЄСПЛ, який розглядає проблеми дискримінації не ізольовано, а крізь призму загального функціонування національної системи захисту людських прав.

Виклад основного матеріалу. Антидискримінаційні стандарти ЄСПЛ формувалися поступово, відображаючи динаміку суспільних відносин та розвиток концепції прав людини в європейському правовому просторі. Ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлює заборону дискримінації у користуванні правами та свободами, передбаченими Конвенцією [1], тоді як Протокол № 12, ратифікований значно меншою кількістю держав-учасниць, запроваджує загальну заборону дискримінації [2].

Наголосимо, що практика ЄСПЛ демонструє еволюцію від формального розуміння рівності до субстантивної рівності, що передбачає рівність результатів та можливостей. Саме таке розуміння антидискримінаційних стандартів постає з аналізу праць згаданих вище науковців [3, с. 24–38; 4, с. 83–95; 5, с. 145–150; 6, с. 20–31]. У справі *Thlimmenos v. Greece* ЄСПЛ чітко сформулював принцип, згідно з яким дискримінацією є не лише різне ставлення до осіб у подібних ситуаціях без об'єктивного та розумного виправдання, а й відсутність диференційованого підходу до осіб, чиє становище суттєво відрізняється [11].

Важливим досягненням практики ЄСПЛ є визнання концепції непрямой дискримінації (*indirect discrimination*), коли формально нейтральні норми чи практики ставлять певну групу осіб в особливо несприятливе становище, а також

формулювання доктрини щодо гендерної рівності, охоплюючи питання рівної оплати праці, доступу до професій, захисту від домашнього насильства, репродуктивних прав [12–13].

Зазначимо, що розуміння змісту дискримінації та нерівності (зокрема і через практику ЄСПЛ) відображено в роботах Л. Амелічевої [8, с. 70–76], М. Кузнецової [7, с. 31–35], І. Зіноватної та А. Лапкіна [9, с. 383–388], про що ми зазначали вище. Тому в подальшому зосередимо увагу саме на проблемах адаптації відповідних стандартів у національній правовій системі.

Наголосимо, що в досліджуваному аспекті Україна демонструє певний прогрес у вказаній сфері, зокрема через ухвалення антидискримінаційного законодавства та законодавства про протидію злочинам на ґрунті ненависті. Водночас зберігаються системні проблеми: відсутність механізмів юридичного визнання одностатевих партнерств, складнощі зі зміною юридичної статі, поширеність злочинів на ґрунті ненависті та недостатньо ефективне їх розслідування, обмежений доступ до правосуддя для ЛГБТК+ осіб через стигматизацію.

Зазначимо, що методологічні засади аналізу адаптації антидискримінаційних стандартів ЄСПЛ у цьому дослідженні ґрунтуються на поєднанні доктринального аналізу практики ЄСПЛ, оцінки стану національного правового регулювання та узагальнення правозастосовної і судової практики в Україні. Адаптація відповідних стандартів розглядається комплексно – у нормативному, інституційному та судово-правозастосовному вимірах, що відповідає усталеному підходу в сучасних дослідженнях людських прав і дозволяє оцінювати не лише формальне запозичення правових положень, а й їхню реальну інтеграцію в національну правову систему. Такий підхід узгоджується з позицією самого ЄСПЛ, який у своїй практиці виходить з необхідності аналізу «практичної та ефективної», а не суто декларативної дії конвенційних стандартів.

На нашу думку, віднесення окреслених проблем до системних не потребує застосування спеціальної автономної методики, оскільки їхня системність впливає із сукупності загальноновизнаних і взаємопов'язаних індикаторів. До них

належать сталість і повторюваність відповідних порушень у практиці ЄСПЛ щодо України, значна кількість звернень до Суду з однорідних питань, наявність структурних недоліків у механізмах забезпечення рівності, а також їх кореляція з ширшими проблемами забезпечення людських прав, що фіксуються в міжнародних індексах демократії та правовладдя. Додатковим підтвердженням системного характеру цих проблем є їхня тривала присутність у політичному та науковому дискурсі, що свідчить не про окремі проблеми правозастосування, а про глибші інституційні та соціально зумовлені дисфункції адаптації антидискримінаційних стандартів.

Дослідження предмета пізнання дозволяє визначити такі системні проблеми адаптації антидискримінаційних стандартів в Україні. По-перше, відзначимо законодавчі прогалини та колізії. Вище ми вказали на певний прогрес у законодавчому закріпленні антидискримінаційних приписів, однак національне законодавство у цій сфері загалом характеризується фрагментарністю та певною неузгодженістю. Різні нормативні акти містять різні переліки дискримінаційних ознак, відсутня єдина термінологія, механізми захисту від дискримінації в різних галузях законодавства суттєво відрізняються.

Зокрема, Кодекс законів про працю України містить застарілі норми, що допускають або навіть вимагають диференціації за ознаками, які ЄСПЛ кваліфікує як дискримінаційні (наприклад, широкий перелік професій, заборонених для жінок). Трудове законодавство практично не регулює питання непрямої дискримінації, зокрема і щодо осіб з інвалідністю.

Аналіз судової практики свідчить про недостатнє застосування антидискримінаційних норм національними судами. Судді рідко кваліфікують порушення як дискримінацію (особливо у справах щодо ЛГБТК+), навіть коли факти справи очевидно вказують на таку, що пояснюється кількома факторами: недостатнім знанням практики ЄСПЛ, консервативним підходом до тлумачення законодавства,

побоюванням виходити за межі ustalених правових позицій, впливом соціальних стереотипів.

Особливо проблемною є ситуація з розглядом справ про дискримінацію в адміністративних судах, які часто обмежуються перевіркою формальної законності оскаржуваних рішень без оцінки їх дискримінаційного впливу.

Варто наголосити, що національні суди недостатньо використовують можливості тлумачення законодавства у світлі Конвенції та практики ЄСПЛ. Посилання на рішення ЄСПЛ у судових актах залишаються скоріше винятком, ніж правилом, і часто мають декларативний характер без глибокого аналізу релевантних прецедентів.

В Україні досі не створено спеціалізованого органу з питань рівності. Функції протидії дискримінації покладаються на різні органи: Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, який має обмежені повноваження та ресурси; профільні міністерства, які часто не розглядають протидію дискримінації як пріоритет; судову систему, яка не має спеціалізації у цих питаннях.

Додамо, що омбудсмен може розглядати скарги про дискримінацію, проте його висновки мають рекомендаційний характер і часто ігноруються органами влади. Відсутні ефективні механізми примусового виконання рекомендацій Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, що знижує ефективність цього інституту як засобу захисту від дискримінації.

Окрім цього, адаптація антидискримінаційних стандартів ускладнюється глибоко вкоріненими соціальними стереотипами та упередженнями щодо певних груп. Дослідження демонструють високий рівень нетерпимості до ЛГБТК+ осіб, ромів, мігрантів, що відображається не лише на побутовому рівні, але й у політичному дискурсі та позиціях представників влади. Жертви дискримінації часто не звертаються за захистом через побоювання цькування, недовіру до органів правопорядку та судів, страх стигматизації, особливо у випадках дискримінації за «чутливими» ознаками.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що визначальним критерієм оцінки стану адаптації

антидискримінаційних стандартів ЄСПЛ в Україні є не ступінь їх формального відображення у законодавстві, а спроможність національної правової системи забезпечувати «практичний та ефективний» захист від дискримінації в розумінні Конвенції. Саме через цю призму виявляється ключова проблема: попри наявність окремих нормативних та інституційних елементів, антидискримінаційні стандарти ЄСПЛ не повною мірою інтегровані в український правопорядок як цілісна модель правового мислення та правозастосування, орієнтована на субстантивну рівність і позитивні зобов'язання держави.

З огляду на практику ЄСПЛ системне вдосконалення адаптації антидискримінаційних стандартів має полягати насамперед у зміні підходів до тлумачення та застосування права: від формально-юридичної оцінки рішень і норм – до аналізу їхнього фактичного впливу на можливості осіб реалізовувати свої права без дискримінації, що передбачає послідовне впровадження доктрини непрямой дискримінації, активне використання «конвенційного» тлумачення судами, інституційне посилення політики рівності та подолання соціально зумовлених бар'єрів доступу до правосуддя. У такому вимірі адаптація стандартів ЄСПЛ постає не як технічне узгодження норм, а як індикатор зрілості національної системи захисту людських прав загалом.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n356.

2. Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ETS № 177) від 4 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537#Text.

3. Karvatska S., Toronchuk I. The Right to Non-Discrimination: Interpretive Practice of the ECtHR. *European Journal of Law and Public Administration*. 2020. Vol. 7. No. 2. P. 24–38. DOI: <https://doi.org/10.18662/eljpa/7.2/124>.

4. Karvatska S., Toronchuk I., Manyk A. Gender Equality Principle: Application in ECtHR's Practice. *Logos Universality Mentality Education Novelty: Law*. 2021. Vol. 9. No. 1. P. 83–95. DOI: <https://doi.org/10.18662/lumenlaw/9.1/59>.

5. Дац А. Міжнародні стандарти та європейська практика у сфері протидії дискримінації. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 2 (38). С. 145–150. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2024.02.145>.

6. Панкевич О. Заборона дискримінації: деякі загальнотеоретичні й філософсько-правові аспекти інтерпретації (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 3. С. 20–31. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-20-31.pdf.

7. Кузнецова М. Ю. Принцип недискримінації в міжнародному механізмі захисту прав людини. *Приватне та публічне право*. 2020. № 4. С. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.4.6>.

8. Амелічева Л. П. Заборона дискримінації за ознаками «гендерна ідентичність» та «сексуальна орієнтація» у світлі теорії прав людини та концепції гідної праці. *Часопис цивілістики*. 2020. Вип. 36. С. 70–76. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i36.204>.

9. Зіноватна І. В., Лапкін А. В. Юридичні гарантії дотримання принципу недопущення дискримінації у сфері праці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 90. Т. 2. С. 383–388. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.53>.

10. Кучук А. М. Європейський суд з прав людини як чинник удосконалення забезпечення людських прав в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 51–55. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.8>.

11. Case of Thlimmenos v. Greece (Application no. 34369/97). 6 April 2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58561>.

12. Case of D. H. and Others v. the Czech Republic (Application no. 57325/00). 13 November 2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-83256>.

13. Case of Opuz v. Turkey (Application no. 33401/02). 9 June 2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-92945>.

Pekarchuk V.,

Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and History of State and Law, Constitutional Law, Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7750-1474;

Petrovska Y.,

PhD in History, Associate Professor, Head of the Faculty of Humanities (full-time and part-time studies) of the Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0009-0005-8131-2210;

Popruzhna A.,

PhD in History, Associate Professor, Head of the Department of Humanities, Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5079-2865

INTERNATIONAL ANTI-DISCRIMINATION STANDARDS IN THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS PRACTICE: PROBLEMS OF ADAPTATION IN UKRAINE

The article deals with international anti-discrimination standards developed in the practice of the European Court of Human Rights through the prism of their substantive evolution and problems of adaptation in Ukraine. It focuses on the transformation of the European Court of Human Rights' approaches from a formal understanding of equality to a concept of substantive equality, oriented towards equality of opportunities and results and takes into account the actual impact of legal regulation on human rights implementation. The correlation between Article 14 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol No. 12, as well as the methodology for assessing discrimination developed by the Court, in particular the criteria of comparability of situations, legitimate aim, and proportionality of interference, are analyzed.

The key doctrinal elements of the European Court of Human Rights practice, in particular the concepts of suspect grounds, indirect discrimination, and positive obligations of states are considered. Using relevant decisions of the Court as examples, the article highlights approaches to the protection of vulnerable groups, including the Roma community, women, and LGBTQ+ persons, and demonstrates the narrowing of the limits of discretion of states in cases involving discrimination on sensitive grounds.

Particular attention is paid to analyzing the state of adaptation of the ECHR's anti-discrimination standards in Ukraine. Systemic problems, including the fragmentation and inconsistency of legislation, the limited application of the doctrine of indirect discrimination, the formal approach of national courts to the principle of equality, insufficient use of ECHR practice in judicial interpretation,

the absence of a specialized body on equality issues, and the low effectiveness of institutional mechanisms to combat discrimination, have been identified.

Key words: *anti-discrimination standards; gender equality; discrimination; European Court of Human Rights; international standards; indirect discrimination; human rights; European Court of Human Rights practice; equality.*

References

1. Council of Europe (1950), *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* dated 4 November 1950, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n356.
2. Council of Europe (2000), *Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, ETS No. 177 dated 4 November 2000, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537#Text.
3. Karvatska, S., & Toronchuk, I. (2020), "The right to non-discrimination: Interpretive practice of the ECtHR", *European Journal of Law and Public Administration*, Vol. 7, No. 2, pp. 24–38, DOI: <https://doi.org/10.18662/eljpa/7.2/124>.
4. Karvatska, S., Toronchuk, I., & Manyk, A. (2021), "Gender equality principle: Application in ECtHR's practice", *Logos Universality Mentality Education Novelty: Law*, Vol. 9, No. 1, pp. 83–95, DOI: <https://doi.org/10.18662/lumenlaw/9.1/59>.
5. Dats, A. (2024), "International standards and European practice in the Field of Anti-Discrimination", *Actual Problems of Law*, No. 2 (38), pp. 145–150, DOI: <https://doi.org/10.35774/app2024.02.145>.
6. Pankevych, O. (2014), "Prohibition of discrimination: some theoretical and philosophical and legal aspects of interpretation (based on the European Court of Human Rights)", *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, No. 3, pp. 20–31, available at: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-20-31.pdf.
7. Kuznetsova, M. Yu. (2020), "The principle of non-discrimination in the international human rights protection mechanism", *Private and Public Law*, No. 4, pp. 31–35, DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.4.6>.
8. Amelicheva, L. P. (2020), "Prohibition of discrimination based on "gender identity" and "sexual orientation" in the context of human rights theory and the concept of decent work", *Journal of Civil Studies*, Iss. 36, pp. 70–76, DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i36.204>.
9. Zinovatna, I. V., & Lapkin, A. V. (2025), "Legal guarantees of compliance with the principle of non-discrimination in the workplace", *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, Vol. 2, No. 90, pp. 383–388, DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.53>.

10. Kuchuk, A. M. (2023), "The European Court of Human Rights as a factor in improving human rights implementation in Ukraine", *Analytical and Comparative Jurisprudence*, № 6, pp. 51–55, DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.8>.

11. European Court of Human Rights (2000), *Case of Thlimmenos v. Greece*, Application No. 34369/97 dated 6 April 2000, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58561>.

12. European Court of Human Rights (2007), *Case of D.H. and Others v. the Czech Republic*, Application No. 57325/00 dated 13 November 2007, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-83256>.

13. European Court of Human Rights (2009), *Case of Opuz v. Turkey*, Application No. 33401/02 dated 9 June 2009, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-92945>.

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.02.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 01.06.2026.